

Plán primární prevence

školní rok 2024/2025

Gymnázium Františka Křížíka a základní škola

Vypracovala: Mgr. Panzerová Stanislava – školní metodik prevence

Konzultace metodika prevence: pátek 7.15-8.00

stanislava.panzerova@krizik.eu

Konzultace školního poradce: pondělí, středa

renata.vordova@krizik.eu

(po domluvě)

Schválila: Mgr. Šárka Chvalová – ředitelka školy
V Plzni, září 2024

sarka.chavalova@krizik.eu

Plán preventivní prevence je vypracován pro potřeby naší základní školy. Je určen pro všechny žáky, jejich rodiče, pro pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, dále pro pracovníky jiných institucí, které se budou podílet na jeho realizaci, i pro všechny návštěvníky školy.

1. Úvod

Nárůst různých forem rizikového chování včetně zneužívání návykových látek se týká i populace mládeže a dětí školního věku. Děti, které navštěvují ZŠ, patří k nejohroženější skupině. Období školního vzdělávání je velmi významné při formování osobnosti mladých lidí a vše, co se v tomto období nepodaří, se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti. Je tedy důležité zahájit primární prevenci právě v době základní školní docházky a poskytnout žákům potřebné informace formou, která je přiměřená jejich věku.

Z tohoto důvodu i naše škola připravuje a realizuje komplexní program primární prevence a prevence rizikového chování, do kterého je zahrnuto co nejvíce spolupracujících subjektů.

Pro ZŠ je Preventivní program závazný a podléhá kontrole České školní inspekce.

Preventivní aktivity vychází a jsou v souladu s níže uvedenými dokumenty:

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j.: 21 291/2010 – 28
- Metodický pokyn MŠMT k šikanování ve školách, č. j.: MSMT 22294/2013 – 1
- Informace MPSV k postupu orgánů sociálně-právní ochrany dětí v případech záškoláctví č. j.: 2014/11306 – 231
- Vyhláška č. 72/2005 Sb. (ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.) o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních (Příloha č. 3) + poskytování poradenských služeb ve škole, č. j.: 27317/2004 – 24
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Informace o spolupráci předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané, č. j. 25 884/2003 – 24
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance, č. j. 14 423/99 – 22

- Pravidla pro rodiče a děti k bezpečnějšímu užívání internetu, vydáno MŠMT, č. j. 11 691/2004 – 24
- Metodika MŠMT pro poskytování dotací ze státního rozpočtu na realizaci aktivit v oblasti primární prevence rizikového chování v období 2013 – 2018, č. j. MSMT18917/2012 – 27/2
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013 – 2018, vydáno MŠMT
- Evaluace a diagnostika preventivních programů_Všechny výše uvedené dokumenty jsou k dispozici k prostudování na internetových stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy www.msmt.cz

Školní řád ZŠ je na stránkách školy [Gymnázium Františka Křižíka \(krizik.eu\)](http://Gymnazium.Františka.Krizika.krizik.eu)

Školní řád sehrává významnou úlohu při definování vhodného, žádoucího, a nevhodného, nežádoucího chování a jednání žáků školy. Vede žáky školy ke slušnosti, k úctě, k respektu, k pozitivní iniciativě, k pracovní a rekreační aktivitě a k zodpovědnosti, vymezuje hranice chování ve škole a tím přímo preventivně působí na žáky školy. Školní řád se operativně inovuje každý školní rok v závislosti na nově vzniklých patologických projevech – rizikovém chování a dalších skutečnostech. Platí daný školní rok.

2. Analýza rizikového chování na GFK

Specifikem ZŠ je malý počet žáků v každé třídě (18 žáků) na 1. stupni. Celkem je na základní škole 5 ročníků po dvou třídách. Vyučování probíhá podle ŠVP pro základní školy s programem Začít spolu. Tento dokument naplňuje požadavky Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Důraz je kladen na rozvíjení klíčových kompetencí, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných dovedností v praktickém životě.

Na škole je zřízeno Školní poradenské pracoviště. V týmu pracují jako školní poradce Mgr. Renata Vordová, speciální pedagog pro základní školu Veronika Chlapcová, metodička

prevence pro 1. stupeň Mgr. Stanislava Panzerová. Všichni členové tohoto týmu úzce spolupracují s vedením školy, třídními učiteli i ostatními pedagogickými pracovníky. Se svými dotazy a problémy mohou pracoviště kontaktovat žáci i jejich rodiče osobně (konzultační hodiny uvedeny na webových stránkách) nebo písemně (kontakty na webových stránkách školy).

Ve škole je zřízeno 6 oddělení školní družiny. Škola organizuje zájmové kroužky, kterým jsou pro činnost poskytnuty prostory a vybavení. Zprostředkováváme dětem informace o dalších možnostech využití volného času (akce DDM, sportovních klubů aj.). Náměty žáci získávají i během samotného vyučovacího procesu či projektových dnů. Tyto aktivity vnímáme jako preventivní kroky vedoucí k omezení výskytu drogových závislostí, alkoholismu a kouření, výskytu šikany. Se zmíněnými tématy se žáci setkávají i v průběhu vyučování, a to především prostřednictvím projektových dnů a preventivních programů.

V poslední době bylo řešeno několik případů narušených vztahů ve třídě, vždy se však podařilo vzhledem ke spolupráci s třídními učiteli zachytit problémy včas. Všechny případy byly v počátečních stádiích řešeny v souladu s Metodickým pokynem MŠMT a následnou prací se třídou. Vše bylo zvládnuto v součinnosti se školním radcem.

3. Silné a slabé stránky školy

Priority školy tkví v její jedinečnosti:

- Vzájemná spolupráce (tandemová výuka, partnerský přístup a vstřícná spolupráce mezi rodiči, pedagogy a žáky, UMO 1, dalšími organizacemi, program „Začít spolu“, „Hejného matematika“).
- Hledání a objevování (podpora touhy po vědění, práce s nadanými dětmi, chuť učitelů na sobě dále pracovat).
- Radost (z práce a spolupráce).
- Zodpovědnost (přenášet více zodpovědnosti za vzdělávání na žáka, udržení zdravého a bezpečného prostředí školy, kvalitní výuka).

- Porozumění (rozvíjení práce s integrovanými a nadanými žáky, pomoc žákům v nestandardních situacích).

Silné stránky

- Výchova a vzdělávání v evropských souvislostech.
- Aplikovaná výchova – sepětí se životem.
- Posilování individuality žáků.
- Nabídka mimoškolních aktivit a kroužků.
- Stálé zlepšování spolupráce s rodiči (konzultační hodiny), společné akce (Dušičkový pochod, sportovní odpoledne, Vánoční jarmark, Velikonoční dílny atd.), dny otevřených dveří.
- Projekty a CA.
- Rodičovská kavárna.

V průběhu celého školního roku základní škola organizuje samostatně i ve spolupráci s gymnáziem několik projektových dnů, např. Den Země.

Slabé stránky školy:

- Lepší zviditelnění a propagace školních aktivit i mimo naši školu.
- Systematičtější práce s problémovými žáky.
- Rozšířit spolupráci s dalšími organizacemi.

4. Stanovení cílů Plánu primární prevence pro školní rok 2024/2025

4.1. Oblasti prevence

Problematika rizikového chování dětí je celospolečenským problémem. Zneužívání návykových látek a jiné projevy rizikového chování se dotýkají dětí, které navštěvují základní školu. Objevují se nové rizikové jevy, jako např. kyberšikana. Proto je důležité zahájit prevenci právě v době základní školní docházky, poskytnout žákům co nejvíce informací o problematice všech projevů rizikového chování podaných přiměřeně k jejich věku a na toto téma s nimi mluvit i na neformální úrovni.

Hlavní cíle v oblasti prevence rizikového chování jsou:

- bezpečnost a ochrana zdraví žáků
- eliminace všech projevů šikany – fyzické i psychické včetně kyberšikany
- rizikové sexuální chování a dětská pornografie
- zabránit xenofobním a rasistickým projevům
- předcházení školní neúspěšnosti žáků
- zabraňovat vandalismu žáků
- zdravý životní styl
- škodlivost tabakismu a užívání dalších omamných a psychotropních látek
- problematika poruch příjmu potravy
- soužití kolektivu a žáka s PAS
- rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů

4.2. Vymezení cílové skupiny

Žáci a studenti Gymnázia Františka Křižíka

- hlavní cílová skupina
- zvláštní pozornost je zaměřena na studující se specifickými vývojovými poruchami učení a chování

Pedagogický sbor

- nutnost vytváření vhodných podmínek pro kladné postoje pedagogického sboru k problematice prevence rizikového chování
- další vzdělávání v oblasti prevence

Rodiče žáků

- individuální přístup k rodičům, u jejichž dětí se vyskytly zárodky šikany

4.3. Cíle programu dle zaměření

Cíle pro žáky

- Zvýšení informovanosti v oblasti společensky nežádoucích jevů (podstatnou část informací získají studenti v rámci výuky předmětů prvouka, český jazyk, anglický jazyk, tělesná výchova a přírodověda).
- Chápat význam zdravého způsobu života.
- Vědět o možnostech pomoci při řešení osobních problémů (ve škole i mimo školu).
- Znat právní důsledky šikany a kyberšikany, zastrašování, projevů rasismu a užití násilí.

- Podílet se na tvorbě prostředí a životních podmínek.
- Snažit se o vzájemnou komunikaci žák – učitel, žák – rodič.
- Psychické a fyzické posilování (zvyšování sebevědomí, naučit se překonávat překážky).

Cíle pro pedagogy

- Pozitivní a optimistický přístup k žákům.
- Zvýšení informovanosti v oblasti společensky nežádoucích jevů (podstatnou část informací získají studenti v rámci výuky předmětů prvouka, český jazyk, anglický jazyk, tělesná výchova a přírodověda).
- Podílení se na realizaci školního preventivního programu.
- Vedení žáků ke zdravému životnímu stylu, ke správné životosprávě, dostatku pohybu. Zlepšování klimatu školy.
- Rozšiřování informovanosti žáků a rodičů o problematice sociálně patologických jevů.
- Trvání na důsledném dodržování školního řádu.
- Vstřícná komunikace učitel – žák, učitel – rodič.

Cíle pro třídní učitele

- Udržování pravidelného kontaktu se třídou, zájímání se o dění ve třídním kolektivu, poznávání vzájemných vztahů a problémů vznikajících ve třídě.
- Účast na seznamovacím kurzu pro první ročník na začátku školního roku.
- Rychlé, důsledné a efektivní řešení problémů ve třídě.
- Úzká spolupráce s rodiči žáků.
- Sledování efektivity preventivních aktivit.

Cíle pro školního metodika

- Příprava a realizace plánu primární prevence.
- Podílet se na dalším vzdělávání pracovníků školy v oblasti prevence negativních sociálně patologických jevů).
- Dále se vzdělávat v problematice prevence negativních sociálně patologických jevů – účast na odborných kurzech a seminářích, sebevzdělávání, rozšiřování školní knihovny o vhodné materiály s tematikou prevence rizikového chování mládeže.
- Pravidelně vyhodnocovat přínos školního preventivního programu (výroční zpráva).
- Spolupráce s okresním metodikem prevence - Plzeň – město: Mgr. Barbora Nováková.

4.4. Řízení a realizace činností spojených s prevencí rizikových situací

Ředitelka školy

- podporuje týmovou spolupráci školního metodika prevence, výchovného poradce, školního psychologa, třídních učitelů a ostatních učitelů při přípravě, realizaci a vyhodnocování plánu prevence
- školním metodikem jmenuje toho, kdo má pro výkon této činnosti předpoklady a odbornou způsobilost
- vytváří podmínky pro předcházení rizikovému chování a spoluřeší krizové akutní případy
- zabezpečí poskytování poradenských služeb na škole

Školní metodička prevence (dále jen ŠMP)

- monitoruje žáky s rizikovým chováním
- komunikuje s žáky školy, jejich rodiči a ostatními pedagogickými pracovníky ZŠ
- koordinuje přípravu preventivního programu ZŠ a spolupodílí se na jeho realizaci
- metodicky vede pedagogické pracovníky v oblasti prevence rizikového chování, popřípadě doporučuje jejich další vzdělávání
- zaměřuje se ve spolupráci s třídními učiteli na zachycování signálů upozorňujících na problematiku rizikového chování
- ve spolupráci s ředitelkou školy (popř. se školním psychologem/poradcem) kontaktuje při akutní krizové situaci odborné pracoviště
- vede písemné záznamy o rozsahu a činnosti školního metodika prevence
odborné informace o problematice rizikového chování předává pedagogickým pracovníkům

Třídní učitel

- má stěžejní roli při naplňování plánu primární prevence
- spolupracuje se ŠMP při mapování vztahů a detekci rizikového chování
- v třídním kolektivu navozuje bezpečné prostředí ve třídě, pomáhá vytvářet vnitřní pravidla třídy a dbá na jejich dodržování
- garantuje spolupráci školy s rodiči
- bere v potaz osobnostní specifika žáků ve třídě a zná jejich rodinné zázemí

Pedagogický sbor

- učitelé začleňují téma prevence do svého vyučování
- u žáků se snaží o rozvoj sociálních dovedností
- problémy z oblasti prevence konzultují se ŠMP (školním poradcem) a s vedením školy

5. Primární prevence v jednotlivých ročnících pro rok 2024/2025

Plánované akce určené všem žákům během školního roku 2024/2025, jež slouží jako primární prevence i podpora dobrého klimatu a pozitivních jevů na naší škole:

- vánoční oslavy školy – vánoční dílny, vánoční program v rámci tříd, návštěva vánoční Plzně
- velikonoční dílny
- pomoc při organizaci D.O.D.
- Dušičkový pochod
- Lyžařský kurz \ škola v přírodě
- Sportovní odpoledne pro rodiče a děti
- možnost návštěvy divadelních představení Divadla Alfa a L - klubu
- preventivní programy Hope4kids,z.s – Etické dílny

1. ročník		
prvouka	Člověk a jeho svět	Osobní bezpečí - doma, v kolektivu, cestou do školy, rizikové chování v dopravě, prevence úrazů, chování v krizových situacích
prvouka	Člověk a jeho svět Člověk a zdraví - zdravý životní styl	
Program PP: "Hrajeme si spolu" - Hope4kids,z.s - Etické dílny		
2. ročník		
prvouka	Člověk a jeho svět	Člověk a zdraví - vlastní bezpečí, rizikové chování v dopravě, prevence úrazů, chování, krizových situacích
prvouka	Člověk a jeho svět	Člověk a zdraví - stres, krizové situace, šikana
Program PP: „Budme kamarádi“ - Hope4kids,z.s – Etické dílny		
3. ročník		
prvouka	Člověk a jeho svět	Poznáváme člověka - lidské zdraví, závislosti (netolismus), kyberšikana
prvouka	Člověk a jeho svět	Člověk a zdraví - zdravý životní styl, rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
Program PP: „Jak se stát dobrým kamarádem“ - Hope4kids,z.s – Etické dílny Radovánek Plzeň - dopravní výchova (systematická výchova na DDH v rozsahu normy znalostí teorie		
4. ročník		
přírodověda	Člověk a jeho svět	Nebezpečí kolem nás - kriminalita, drogy včetně nikotinu a alkoholu, závislosti (netolismus), kyberšikana
přírodověda	Člověk a jeho svět	Člověk a zdraví - zdravý životní styl, rizikové chování v dopravě, prevence úrazů
Program PP: „Jak překonat starosti ve škole“ - Hope4kids,z.s – Etické dílny Radovánek Plzeň - dopravní výchova (systematická výchova na DDH v rozsahu normy znalostí teorie a praxe s ukončením závěrečného přezkoušení)		
5. ročník		
Přírodověda	Člověk a jeho svět	Nebezpečí kolem nás - kriminalita, drogy včetně nikotinu a alkoholu závislosti (netolismus), kyberšikana
přírodověda	Člověk a jeho svět	Člověk a zdraví - zdravý životní styl, rizikové chování v dopravě, prevence úrazů

Program PP: „Jak zvládnout svoje emoce“ - Hope4kids,z.s – Etické dílny
Program zaměřený na sexuální výchovu – Moje cesta na svět (3. a 4. třídy), Dobrodružství dospívání (5. třídy).

O všech plánovaných školních akcích jsou žáci i rodiče informováni třídním učitelem, popřípadě se s nabídkou akcí seznamují prostřednictvím internetových stránek školy. Žákům i rodičům bude také v prvním patře k dispozici nástěnka věnující se primární prevenci.

Propagace školního preventivního programu

- Internetové stránky školy
- Školní nástěnka
- Třídní schůzky
- Třídnické hodiny
- Seznamovací kurz
- Škola v přírodě
- Sportovní odpoledne pro rodiče a děti
- Rodičovská kavárna

6. Krizový plán při výskytu rizikového chování

Při tvorbě rizikového plánu chování se vychází z Metodického pokynu k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních, č. j.: 20 006/2007-51.

Doporučené postupy školy

- Škola zajistí podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolní činnosti, která se koná pod záštitou školy.
- Zajistit bezpečnost a ochranu zdraví žáků před škodlivými účinky návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně veškerých školních akcí.
- Školním řádem školy a vnitřním řádem školského zařízení (dále jen „školní řád“) jasně vymezit zákaz užívání návykových látek ve škole, jejich nošení do školy

- Poskytovat žákům a zákonným zástupcům nezbytné informace nutné k zajištění jejich ochrany před tímto jevem.
 - Poskytovat žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
 - Působit na žáky v oblasti primární prevence užívání návykových látek.
 - Do veškerých poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví zakotvit informace o nebezpečnosti užívání návykových látek a zákazu jejich užívání při všech činnostech souvisejících se školními aktivitami.
 - Poskytovat žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i jejich zákonným zástupcům, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
 - V případech, které stanoví zákon, plnit ohlašovací povinnost směrem k orgánům činným v trestním řízení, orgánům sociálně-právní ochrany obce s rozšířenou působností a zákonným zástupcům žáka.
 - V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci tabákových výrobků v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je nutné tabákový výrobek žákovi **odebrat** a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
 - Pedagogický pracovník dále **postupuje podle školního řádu školy**.
- V případě porušení zákazu kouření **informuje** třídní učitel **zákonného zástupce nezletilého žáka**.

A) TABÁKOVÉ VÝROBKY

Ve vnitřních i vnějších prostorách všech typů škol je zakázáno kouřit, zřizovat kuřárny nebo místa pro kouření vyhrazená.

Prostory školy jsou označené viditelným textem doplněným grafickou značkou zákazu kouření. Školním řádem **se zakazuje kouření** v prostorách školy, v okolí školy a na akcích pořádaných školou.

Konzumace tabákových výrobků ve škole

- **V závažných případech** (zejména s ohledem na věk nebo chování dítěte) a jestliže se jednání opakuje, **vyrozumí škola orgán-sociálně právní ochrany obce s rozšířenou působností**. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- **Z konzumace tabákových výrobků** ve škole je třeba **vyvodit sankce stanovené školním řádem**.

Nikotinové sáčky

Mezi mladšími velká móda a děti jejich rizika dost podceňují. Postup obdobný jako u kouření tabákových výrobků.

Více informací o složení a návykovosti: <https://www.govelo.cz/faq/>
<https://www.nordiction.cz/nikotinove-sacky-blog/obsazene-latky/>

B) ALKOHOL

Prodej nebo podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let je v ČR zakázáno. Zakázáno je rovněž osobám mladším 18 let alkohol nabízet, anebo je v konzumaci alkoholu podporovat. Podávání alkoholických nápojů osobám mladším 18 let může být trestným činem nebo přestupkem.

Školním řádem škola stanoví **zákaz užívání alkoholu v prostorách školy** v době školního vyučování i na všech akcích školou pořádaných.

Konzumace alkoholu ve škole

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci alkoholu v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je mu třeba v další konzumaci **zabránit**.
- Alkohol je třeba žákovi **odebrat** a zajistit, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- V případě, kdy je žák pod vlivem alkoholu do té míry, že je **ohrožen na zdraví** a životě, **zajistí škola první pomoc** a péči a **volá lékařskou službu první pomoci**.
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník podle **školního řádu školy**.
- V případě, že žák není schopný pokračovat ve vyučování, **vyrozumí škola ihned zákonného zástupce** a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- Jestliže **není zákonný zástupce dostupný**, **vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany** dítěte obce s rozšířenou působností a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany dítěte obce s rozšířenou působností vyžadovat pomoc.
- **Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval alkohol ve škole** i v případě, kdy je žák schopen výuky.
- Jestliže se situace opakuje, splní škola **oznamovací povinnost k orgánu sociálněprávní ochrany dítěte**. V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola potřebné informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
 - Z **konzumace alkoholu** ve škole je třeba vyvodit **sankce stanovené školním řádem**.
 - Za nebezpečné a protiprávní jednání je rovněž považováno navádění jiných žáků k užívání alkoholických nápojů.

Nález alkoholu ve škole

1. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy alkohol, postupují takto:
 - **Tekutinu nepodrobují žádnému testu** ke zjištění jeho chemické struktury, o nálezů ihned **uvědomí vedení školy**
 - Nalezenou **tekutinu uloží u vedení školy** pro případ usvědčujícího důkazu
 - **Zpracují stručný záznam** o události
2. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka alkohol**, postupují takto:
 - Zabavenou **tekutinu nepodrobují žádnému testu** ke zjištění její chemické struktury a o nálezů ihned **uvědomí vedení školy**.

- O nálezu **sepíše stručný záznam, s vyjádřením žáka, u kterého byl alkohol nalezen, datum, místo a čas nálezů a jméno žáka.**
- Zápis podepíše i žák, u kterého byl alkohol nalezen (nebo který jej odevzdal).

V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupce. Zápis záznamu založí školní metodik prevence do své agendy.

- O nálezu **vyrozumí zákonného zástupce žáka**, a v případě, že se jednalo opakovaný nález u téhož žáka, i orgán sociálně-právní ochrany dítěte, kterým je obecní úřad obce s rozšířenou působností.
- **V případě podezření, že alkohol obsahuje i jiné příměsi a byl nalezen u žáka, který se jím intoxikoval, předají zajištěnou tekutinu přivolanému lékaři**

C) OPL

Zakázána je výroba, distribuce, přechovávání, šíření i propagace omamných a psychotropních látek, a to bez ohledu na věk žáka a prostředí, ve kterém by k tomu docházelo. Zakázáno je rovněž navádění k užívání těchto látek.

Školním řádem škola stanoví **zákaz užívání OPL** a jejich distribuci a přechovávání. Současně stanoví zákaz vstupu do školy pod jejich vlivem. Školním řádem stanoví rovněž sankci za porušení zákazu.

- Ten, kdo se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů podle § 187 a 188 a spáchání nebo dokončení takového trestného činu nepřekazí, se sám vystavuje trestnímu stíhání. Překazit takový čin lze tím, že ho včas oznámí orgánům Policie ČR nebo státnímu zástupci.

Konzumace OPL ve škole

- V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci OPL v prostorách školy nebo v době školního vyučování, či v rámci akcí školou pořádaných, je primárně nutné mu v další **konzumaci zabránit.**
- Návykovou látku je třeba žákovi **odebrat** a zajistit ji, aby nemohl v konzumaci pokračovat.
- Podle závažnosti momentálního stavu žáka, případně dalších okolností, **pedagogický pracovník posoudí, jestli mu nehrozí nějaké nebezpečí.**
- V případě, kdy je žák pod vlivem OPL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, **zajistí škola nezbytnou pomoc a péči a volá lékařskou službu první pomoci.**
- Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník **podle školního řádu školy.** Především ihned zajistí vyjádření žáka a vyrozumí vedení školy.
- V případě, že **žák není schopen pokračovat** ve vyučování, **vyrozumí škola ihned zákonného zástupce** a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.
- V případě, že žák není schopný dbát pokynů zaměstnanců školy, vyrozumí škola ihned zákonného zástupce a vyzve jej, aby si žáka vyzvedl, protože není zdravotně způsobilý k pobytu ve škole.

- Jestliže není zákonný zástupce dostupný, vyrozumí škola orgán sociálně právní ochrany a vyčká jeho pokynů. Škola může od orgánu sociálně-právní ochrany obce vyžadovat pomoc.
- Zákonnému zástupci ohlásí škola skutečnost, že žák konzumoval OPL ve škole i v případě, kdy je žák schopen výuky (dbát pokynů pracovníků školy)
- Současně splní oznamovací povinnost k orgánu sociálně-právní ochrany dítěte.
- V případě uživatelského zájmu nebo zájmu jeho zákonných zástupců, poskytne škola informace o možnostech odborné pomoci při řešení takové situace.
- Z konzumace OPL ve škole je třeba vyvodit sankce stanovené školním řádem, nicméně je nutné rozlišovat distributora od uživatele. Uživatel je nebezpečný pouze sobě, distributor všem. Distribuce je trestným činem, užívání OPL je porušením školního řádu.
- Navádění jiných žáků k užívání návykových látek je považováno rovněž za nebezpečné a protiprávní jednání.

Distribuce OPL ve škole

- Distribuce OPL je v České republice považována za protiprávní jednání. Je proto zakázána a může být kvalifikována jako trestný čin. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující.
- Přechovávání OPL je také vždy protiprávním jednáním. Množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je rozhodující pro to, aby toto protiprávní jednání bylo blíže specifikováno buď jako přestupek nebo v případě množství většího než malého jako trestný čin, ale toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.
- Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci OPL, musí o této skutečnosti škola vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu.
Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany.

Nález OPL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Látku **nepodrobují žádnému testu** ke zjištění její chemické struktury. O nález ihned **uvědomí vedení školy**.
- **Za přítomnosti dalšího pracovníka školy vloží látku do obálky, napíše datum, čas a místo nález. Obálku přelepí, přelepí, opatří razítkem školy a svým podpisem a uschovají ji do školního trezoru.**
- **O nález vyrozumí Policii ČR**, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky

B. V případě, kdy pracovníci školy **zadrží u některého žáka látku**, kterou považují za omamnou nebo psychotropní, postupují takto:

- Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury. O nález ihned uvědomí vedení školy.
- O nález sepišou stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že podepsat odmítá, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomna ředitelka školy nebo její zástupce.
- O nález vyrozumí Policii ČR, která provede identifikaci a zajištění podezřelé látky a informuje zákonného zástupce žáka.
- V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem, přivolanému lékaři. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady jedů jsou známy protijedy. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy pracovníci školy mají podezření, že některý z žáků má nějakou OPL u sebe, postupují takto:

- Jedná se o podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence **Policie ČR**.
- Bezodkladně vyrozumí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a **informují zákonného zástupce žáka**.
- Žáka izolují od ostatních a do příjezdu Policie ČR je nutné mít ho pod dohledem.
- **U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věcí.**

D) RASISMUS, XENOFOBIE

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu příslušníky těchto skupin nepřiměřeně nebo negativně hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozují.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojímány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.

- Primární prevence rasismu a xenofobie je žákům **třeba zprostředkovávat demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance**. Také s nimi hovoříme o extremismu a o negativních spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu, xenofobie a antisemitismu a možnostech sankcí za projevy extremismu a souvisejících jevů.

Doporučené postupy v případě zjištění rasismu či xenofobie

- Je třeba zjistit hloubku extremistického přesvědčení u jednotlivců, případně vazby na extremistickou skupinu mimo školu. Zároveň je třeba zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, třídě, škole.
- **Je třeba okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky.**
- V případě zjištění hlouběji zakotvených postojů (opakované verbální či vizuální projevy s možným extremistickým podtextem, účast žáka v extremistické partě, užití násilí extremistickým podtextem) informujeme rodiče a nabídneme jim spolupráci.
- **V případě závažných projevů (především násilných) informujeme Policii České republiky** (podezření na promyšlenou a extremisticky, rasisticky, xenofobně nebo antisemitsky motivovanou činnost a na takto motivované vážnější formy násilí).
- Ve výuce se zaměříme na výuku této problematiky, pozveme experty k diskuzi se žáky.
- Vzhledem k závažnosti tohoto tématu TU neprodleně zajistí bezpečnost případné oběti, dále oznámí skutečnost zák. zástupcům agresora i oběti a postupuje dle preventivního plánu proti šikaně, popř. informuje PČR dle závažnosti situace a případnému ohrožení bezpečí oběti.
Přestupek je hodnocen různými stupni výchovných opatření (viz školní řád).
- Pokud se jedná o propagaci bez konkrétní oběti, je potřeba informovat rodiče žáků, se žáky provést okamžitou intervenci na dané téma, pokud je situace mimo kontrolu, přizvat odpovědné a odborné instituce na pomoc s intervencí.

E) KRÁDEŽE A VANDALISMUS V PROSTŘEDÍ ŠKOLY

Krádeže, zejména mobilních telefonů, a ničení školního majetku, jsou nejčastějšími formami protiprávního jednání, se kterými se lze v prostředí škol setkat.

Jak postupovat při nahlášení krádeže žákem

- O události **pořídít záznam** na základě výpovědi poškozeného.
- **Věc předat orgánům činným v trestním řízení** (ohlásit na místní nebo obvodní oddělení Policie ČR) nebo poučit poškozeného žáka (jeho **zákonného zástupce**), že má tuto možnost.
V případě, že je znám pachatel, je třeba nahlásit věc orgánu sociálně-právní ochrany (byl-li pachatel mladší 18 let) a současně věc předat orgánům činným v trestním řízení.

Jak postupovat preventivně proti vandalismu

- Ve školním řádu uvést, že **každý je odpovědný za škody, které svým jednáním způsobil**, a proto po něm bude škola požadovat náhradu, jestliže škodu způsobil úmyslně nebo z nedbalosti.
- V poučeních o bezpečnosti a ochraně zdraví je třeba se problematice vzniklých škod věnovat a žáky opakovaně upozorňovat na jednání, které k poškození majetku vede a jak se takovému jednání vyhnout.

Jak postupovat při vzniku škody

- Jakmile vznikne škoda na školním majetku, je třeba o celé záležitosti **vyhotovit záznam a pokusit se odhalit viníka**
- V případě, že viníka škola zná, může na něm (jeho zákonném zástupci) vymáhat náhradu škody.
- V případě, že nedojde mezi zákonnými zástupci nezletilého dítěte a školou k dohodě o náhradu škody, může škola vymáhat náhradu soudní cestou.

F) RIZIKOVÉ SPORTY, DOPRAVA

Jedná se o relativně novou formu rizikového chování z hlediska masového rozšíření. Toto rizikové chování lze definovat jako záměrné vystavování sebe nebo druhých nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví nebo dokonce přímému ohrožení života v rámci sportovní činnosti nebo v dopravě.

Patří sem např.:

- tajné závody aut přímo za plného provozu
- záměrné ježdění pod vlivem psychoaktivních látek
- nekvalitně připravené raftové sjezdy divokých řek bez potřebného vybavení a zkušeností - snowboarding v lavinových polích nebo extrémní sjezdy horských kol v nebezpečném terénu bez ochranných pomůcek.

Primární prevence rizikových sportů či dopravy

- dopravní besedy v prostředí školní třídy – může vést dopravní policista, dopravní psycholog, vyškolený pedagog
- použití multimediálních pomůcek – ilustrace prostřednictvím audiozáznamu, PC her, přehrávání scének, různých ilustrovaných materiálů (např. pro výuku dopravního značení – více informací v odkazech na literaturu)
- praktický nácvik na dopravním hřišti, d) exkurze (pracoviště dopravní policie, dopravní podnik aj.)

Doporučený postup při zjištění rizikového sportu/dopravy

Problematicke se věnuje ve velké míře 1. stupeň a dopravní výchova, při zachycení signálu, že se žák (žáci) věnuje extrémně nebezpečnému sportu, okamžitě informovat rodiče, intervence na téma bezpečnost a ochrana zdraví, odpovědnost za svůj život a zdraví.

Vyučující, který daný fakt zjistí, informuje:

- třídního učitele
- metodika prevence, výchovného poradce
- vedení školy
- zákonného zástupce
- v odůvodněných případech je dále možné kontaktovat OSPOD či Policii České republiky.

Doporučený postup v případě drobného úrazu

- **Úraz ošetří pedagog přítomný na výuce (dozoru, je-li přestávka).**
- **Ošetřující pedagog nahlásí úraz třídnímu učiteli žáka a zapíše úraz do Knihy úrazů (v sekretariátu školy).**
- **Třídní učitel dle závažnosti úrazu informuje zákonné zástupce žáka, případně je vyzve k vyzvednutí žáka, je-li třeba následné lékařské vyšetření/ošetření.**

Doporučený postup v případě vážného úrazu

- **První pomoc při úrazu poskytne pedagog přítomný na výuce (dozoru, je-li přestávka), zavolá další dospělou osobu a přivolá (je-li to nutné) záchrannou službu- 155.**
- **Nahlásí úraz třídnímu učiteli, řediteli školy, metodikovi prevence a výchovnému poradci a zapíše úraz do Knihy úrazů (v sekretariátu školy).**
- **Škola (třídní učitel) telefonicky informuje zákonné zástupce žáka.**
- **Nasvědčují-li zjištěné skutečnosti tomu, že v souvislosti s úrazem byl spáchán trestný čin nebo přestupek, nebo jedná-li se o smrtelný úraz, podá ředitel školy hlášení místně příslušnému útvaru **Policie ČR**.**
- **Třídní učitel žáky seznámí s událostí, provede opětovné poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví, předcházení úrazům (zapíše do ŠOL).**

G) AGRESE VE ŠKOLE

Verbální agrese jsou velmi častým jevem. Je především nutné jednoznačně a jasně deklarovat nesouhlas a takové chování odmítnout. Děti budou mluvit tak hrubě, jak jim to okolí dovolí a je nutné, aby si byly vědomy toho, že se jedná o nepřijatelné chování a měly tedy potřebu vulgární mluvu na veřejnosti skrývat. Řeč je natolik spjata s myšlením, že velkorysá společenská tolerance užívání nejhrubších výrazů s sebou nutně nese i hrubé chování.

Primární prevence agrese

- Podporou tolerance, vědomím sounáležitosti a spoluprací mezi žáky.
- Posilováním dobrých vztahů ve třídě i ve škole, podporou zdravého klima ve třídách, ve škole.

Doporučený postup při verbální agresi

- Stanovit ve třídě **obecná pravidla** soužití, jako vyjádření morálních hodnot. Tato pravidla tvořit společně se žáky a jasně v nich deklarovat požadavek slušného mluvení a chování.
- Mladší děti trpělivě opravovat a dávat jasně najevo, že veřejné užívání hrubých výrazů není ve škole přípustné a společensky je to nevhodné. Pokud žákovo chování a jednání ohrožuje bezpečnost a zdraví jeho, ostatních žáků, vyučujících, zaměstnanců školy jiných osob, je škola povinná uvědomit zákonného zástupce případně doporučit odbornou péči. Dle konkrétních okolností je třeba přivolat i OSPOD či orgán Policie ČR apod.
- O fyzické agresi více v kapitole Šikana.

H) NEKÁZEŇ

Nekázeň je tedy porušení kázně, což v realitě znamená **nedodržení určitého pravidla či normy**. Jejich nedodržení se zpravidla odehrává s určitým sociálním jednáním. Toto sociální jednání pak nazýváme kázeňský přestupek. Kázeňský přestupek je tak porušení určitých norem, pravidel či očekávaných sociálních rolí jedince. Podmínky stanové školní řád.

Udržení kázně je zpravidla v kompetenci třídního učitele, či jiného vyučujícího, který se s nekázní setkal. Míra a úroveň nekázně je různorodá a je potřeba k ní přistupovat s ohledem na žáka, okolnosti, situace, závažnost, opakovanost. Zpravidla stačí postihy v rámci školy dle Školního řádu.

Doporučené rady při zjištění nekázně ve škole kázeňským opatřením může být napomenutí třídního učitele, důtka třídního učitele a důtka ředitele školy či snížený stupeň hodnocení chování žáka. Na problémové chování žáka (kromě kázeňského a organizačního opatření) lze reagovat vhodnou pedagogicko-psychologickou pomocí ze strany školy doprovázenou spoluprací se zákonnými zástupci žáka, výchovným poradcem, školním psychologem, metodikem prevence, ale i s dalšími orgány a institucemi – PPP, SPC, OSPOD, SVP, dětský lékař, Policie ČR.

Doporučený postup při zjištění nekázně

- **Pohovor** se žákem – mezi pedagog. pracovníkem, žákem, výchovným poradcem s cílem spolupráce na bázi domluvy.
- **Jednání s žákem a zákonným zástupcem** - problémové chování je řešeno v rámci školy mezi pedagogickým pracovníkem, žákem, jeho zákonným zástupcem, výchovným poradcem.
Cílem je dohoda na společném postupu při řešení nekázně (motivovanost a kompetence zákonných zástupců žáka, zvýšení kontroly a tlaku na změnu). Lze využít služeb školního psychologa.
- **Jednání výchovné komise** - tvoří ji ředitel školy, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, žák a jeho zákonný zástupce. Tato komise je obvykle posledním pokusem

školy řešit potíže s žáky, než se obrátí na další orgány, jako jsou odbor sociálně právní ochrany dětí, Policie ČR apod.

Z jednání se pořizuje zápis, který všichni přítomní podepisují. Tento zápis slouží jako podklad pro další orgány, které škola informuje o svém postupu.

- **Postoupení případu další straně** – po aktuálním využití dostupných způsobů řešení problémového chování žáka a možnosti podpory zákonných zástupců je případ předán do kompetence další straně – OSPOD, PPP, SVP apod.

I) NETOLISMUS

Značí závislostní chování na tzv. virtuálních drogách.

- počítačové hry
- sociální sítě
- internetové služby (různé formy chatu)
- virální videa
- mobilní telefony □ televize aj.

K příznakům netolismu patří:

- méně vykonané práce, pocit prázdnoty, když člověk není u počítače, ztráta kontroly nad časem stráveným u počítače, brzké vstávání k počítači nebo ponocování u počítače, rostoucí nervozita a neklid, když člověk nemůže delší dobu hrát, přemýšlení o počítači, když ho zrovna člověk nepoužívá, kradení peněz na nákup her, stále více času potřebného k uspokojení ze hry, zkreslování, zatajování informací o své závislosti, hraní kvůli úniku od osobních problémů, narušené vztahy s rodinou, zanedbávání učení, opouštění dřívějších zájmů a přátel, zhoršující se školní výsledky

Doporučený postup:

- Pedagog by si měl všimnout některých z uvedených příznaků. **Zásadní je být citlivý, signály nebagatelizovat a nepřehlížet.**
- **Seznámení rodičů s problematikou**, a pokud rodiče nebudou považovat chování a příznaky netolismu za rizikové – seznámit je s tímto materiálem a případně jim dát kontakt na některou z poradenských organizací

J) RIZIKOVÉ SITUACE SPOJENÉ S HAZARDNÍM HRANÍM

Jako hazardní hraní či hráčství lze označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice (peníze nebo jinou hodnotu) s vidinou zisku založeného na náhodě nebo nejistém výsledku. Patří sem: peněžité nebo věcné loterie (losy), tomboly, číselné loterie a okamžité loterie, bingo, kurzové, dostihové a jiné sportovní sázky, sázkové hry v kasinu (ruleta, blackjack apod.), výherní hrací přístroje, sázkové hry provozované prostřednictvím centrálního a lokálního loterijního systému, karetní hry a sázkové hry na internetu. Poměrně novým a častým jevem u mladých lidí je on-line hazardní hra. Jedná se o službu spojenou

s peněžitým vkladem do hazardní hry, loterie nebo sázky, která je poskytována na dálku, elektronickou cestou a na individuální žádost příjemce služeb.

Hazardní hraní můžeme dále dělit na:

- Drobné neorganizované – jde o všechny formy hry o peníze, jiné statky či protislužby, které probíhají po domluvě mezi jednotlivci či v partě a řídí se specifickými domluvenými pravidly.

Ve školním prostředí jde nejčastěji o karetní hry jako je mariáš, poker či oko, dále pak o kostkové hry nebo o částečně dovednostní hru čára. Žáci se dále například mohou i sázet, zda nastane či nenastane nějaká událost.

- Legálně organizované – jde o státem a zákony regulované podnikání, které samo sebe často označuje jako zábavní průmysl. Nejčastěji se jedná o menší kamenné provozovny zvané herny s automaty a video-loterijními terminály (VLT), dále o větší kamenná kasina vybavená navíc i ruletami a karetními stoly nebo o virtuální kasina, tj. speciální webové stránky.
- Nelegálně organizované – jde o nejnebezpečnější formu hazardu organizovanou nelegálně. Nejsou odváděny žádné daně a zadlužený hráč je často dále vydírán a zapojován do nelegální činnosti.

Fáze vývoje závislosti:

- fáze výher – hráč je vtažen do hry a vyhrává. Je příznačná silná euforie. Chce stále více vyhrávat. Zvyšuje částky a roste mu sebevědomí.
- fáze proher – hráč začíná častěji prohrávat, a protože chce peníze získat zpět, sází čím dál častěji. Když už nemá ze svého co sázet, začne si brát z cizích prostředků (okrádá rodinu, zadluhuje se u přátel).
- fáze zoufalství – Gambler ztrácí kontrolu nad sebou samým. Při získávání finančních prostředků si může počínat i nezákonně. Gambler trpí častými depresemi nebo myšlenkami na sebevraždu.

Metodika řešení problému

- **Identifikovat problém**, citlivě na něho reagovat. Nebagatelizovat ho.
- **Zmapovat situaci ve třídě** - prevalence, názory, informace o problematice.
- Tvorba nástěnky nebo **předání informací** o rizicích, hráčských bludech, kontaktech na odbornou pomoc.
- Adekvátnost programu a intervencí ve vztahu k věku, potřebám a mentálním schopnostem dítěte.
- Zaměření na změnu postojů a chování.
- Živé interaktivní učení, podpora zájmu a zvědavosti vhodnými zábavnými metodami.
- Otevřená hodnotově orientovaná **diskuse**.
- Realizaci programů navrhuji a řídí kvalifikovaní interdisciplinárně orientovaní odborníci. Zaměření se na témata, jako je způsob trávení volného času žáků a hospodaření s financemi

- V mnoha ohledech je úspěšný preventivní přístup k hazardnímu hraní podobný přístupu k návykovým látkám.
- **Pedagog může dále do preventivních aktivit zapojit i rodiče.**

Hazardní hra v prostorách školy:

- **Neměla by se tolerovat.** U drobných neorganizovaných hazardních her (karty o peníze ve škole atp.) se přes zdánlivou nevinnost jedná o prvotní formy hazardu a je potřeba jim věnovat pozornost, byť nejde o vysoce rizikové aktivity.
- Je nutné účinně **blokovat hazardní servery na školní internetové síti** (počítačové učebny, Wi-Fi) - zabezpečený internet na škole a jasná pravidla pro používání informačních technologií.
- V případě podezření, že se nezletilý žák věnuje hazardnímu hraní, by měl učitel (či lépe třídní učitel) **v první řadě informovat rodiče žáka při osobním setkání**. Podporu v této situaci mohou poskytnout pracovníci školního poradenského pracoviště (školní metodik prevence, výchovný poradce či školní psycholog).
- Pokud rodiče odmítají spolupracovat s pracovníkem školy, je škola oprávněna vyrozumět obecní úřad, tedy sociálního pracovníka z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě vážného či odůvodněného podezření zákon dokonce určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost OSPOD.
- V případě nutnosti návazné intervence pro žáka či třídní kolektiv je možné se obrátit na oblastního metodika prevence z pedagogicko-psychologické poradny, který může poskytnout metodickou pomoc či školu případně osobně navštívit.
- Pokud má učitel důvodné podezření, že byl v souvislosti s hazardním hraním spáchán **trestný čin** (krádež, podvod, ublížení na zdraví atp.), měl by o této situaci informovat ředitele školy a v koordinaci s pracovníky školního poradenského pracoviště zvolit vhodný postup vyšetření události. O tomto postupu by měl být **vyhotoven písemný zápis**. Škola má ze zákona povinnost se v případě spáchání trestného činu (či podezření na spáchání) obrátit na **orgány činné v trestním řízení, tj. Policii ČR**.

K) KYBERŠIKANA

Kyberšikanu definujeme jako zneužití ICT, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Zejména se jedná o útoky pomocí emailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých a nepravdivých materiálů na internetové stránky. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočníky. Povaha a provedení útoků pak určuje její závažnost.

Doporučený postup při zjištění kyberšikany

- Zajistit ochranu oběti.
- Informovat školního metodika prevence či výchovného poradce.
- Informovat vedení školy.
- Zajistit důkazy s podporou IT kolegy.
- Vyšetřit všechny souvislosti.
- Provést zápis.
- Informovat zákonné zástupce.
- Spolupracovat s Policií ČR, IT expertem, OSPODem - Výchovná opatření:
 - Důtka třídního učitele
 - Důtka ředitele školy
 - Zhoršená známka z chování
 - Podmíněné vyloučení
 - Doporučuje se stále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné zázemí).
 - V případě potřeb mu zprostředkovat péči PPP, psychologa,

L) ŠIKANA - KRIZOVÝ PLÁN ŠIKANY

Řešení zárodečného stádia šikanování, podezření na šikanu

Postup vyšetřujících osob:

1. Najít kolegy (max. 3), kteří budou spolupracovat na šetření (třídní učitel může spolupracovat, ale nesmí být hlavní vyšetřovatel) a konfrontovat s nimi svá pozorování.
2. Oznámit své podezření co nejdříve vedení školy.
3. Vyslechnout postupně více nezáujatých svědků, konfrontovat svědky mezi sebou. Navodit atmosféru podpory a povzbuzení, že jejich spolupráce nebude prozrazena a je zajištěna jejich bezpečnost.

Vyšetřování:

- Upozornit na provádění zápisu.
- Netlačit, nechat je říct to, co chtějí.
- Mít při vyšetřování třetí osobu proti obvinění ze strany rodičů.

Rozhovor se svědky

- Začít vyšetřování se „zdravým jádrem“, nikdy nezačínat agresory
- Získat odpovědi na otázky: Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí? Co se stalo, co tomu přecházelo? Kdo je agresorem, kolik je agresorů? Kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník šikanování?
- **Co, kdy** (pravidelně o přestávkách, cestou do školy, náhodně, jen při určitých okolnostech, při převlékání na TV,...) **kde** (cestou do školy, v šatně, na WC) a **jak a co** dělali agresori obětím?
- Co dělali ti, co nic nedělali? Co jsi dělal ty? Komu se co stalo? Jak dlouho šikana trvá

4. Spojit se s rodiči případné oběti, konzultovat výskyt nepřímých znaků šikany. Poprosit je o pomoc.
5. Vyslechnout oběť (citlivě, diskrétně, zaručit bezpečí a důvěrnost informací, **nikdy neřešit problém před celou třídou**).
6. Zajistit ochranu oběti šikany.
7. Pak teprve vyslechnout agresory, konfrontace mezi agresory. "

Nikdy konfrontace obětí a agresorů.

Rozhovor s agresory:

Agresor se po rozhovoru nesmí vrátit zpět do třídy!

- Zahřívací předkolo: Sednout si proti agresorovi, říct mu to „natvrdo“, chtít vědět, co všechno dělal, upozornit na zapisování, potom mlčet!
- Monolog: nerušit mu jeho prostor, dívat se do očí, nepovzbuzovat, jen si vše zapisovat, počkat, až domluví
- Dialog: doplňující otázky – klást otázky tak, aby se nezapletl do vlastních lží, stupňovat citové napětí, nabídnout polehčující okolnosti v případě přiznání se, nechat si od něj podepsat zápis. Celé zopakovat se všemi agresory. Každého po rozhovoru odvést do jiné místnosti.
- Konfrontace: všem agresorům naráz oznámit, jak kdo z nich vypovídal – začnou se mezi sebou dohadovat, pomlouvat se
 Vytipovat nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování.
 Zabránit domluvě pachatelů.
 Zabránit zinscenování křivé výpovědi. Dokončit vyšetřování tentýž den.
- 8. Individuálně pozvat rodiče agresorů. Seznámit je se situací, sdělit jim navrhovaná opatření.
- 9. Individuálně pozvat rodiče obětí šikany. Seznámit je se situací, domluvit se na opatřeních.
- 10. Rozebrat situaci ve třídě (vynechat citlivé detaily), vysvětlit nebezpečí a důsledky šikany, oznámit potrestání viníků, třídu nadále pozorně sledovat.
- 11. Pokud se řeší situace pouze odchodem žáka do jiné školy, měl by odejít agresor, nikoli oběť.

Metoda usmíření

Provádí se především u počátečních stádií šikany a vykazuje-li agresor ochotu své chování změnit. Této metodě předchází rozhovor s informátory a oběťmi, nalezení vhodných svědků, rozhovory se svědky, rozhovor s obětí, rozhovor s agresory (není-li agresor ochoten ke změně, následuje metoda vnějšího nátlaku).

Společné setkání a hledání nápravy: hovořit se třídou v komunitním kruhu (1x /14 dní, max. 20 min.), omluva a usmíření agresora a oběti, předkládání návrhů pro nápravu.

Vhodné otázky: Co si myslíte, že není v téhle třídě v pořádku? Co byste mohli udělat, aby se to příště nestalo? Kdo si myslí, že by byl schopen XY bránit?

Sezení max. 4, při posledním položit otázku, jestli si myslí, že je problém vyřešen.

Metoda vnějšího nátlaku

U pokročilejších forem šikany:

1. Vytvořit výchovnou komisi:
Vyšetřovatel, třídní učitel, ředitel
popř. rodiče (ne od agresora ani oběti), nezávislý člověk (lékař, ...)

Před zasedáním nejednat s rodiči agresorů!

2. Celá komise se sejde předem a domluví se, jaké budou asi tresty.
3. Agresoři chodí před komisi a znovu vypovídají, sdělit, že komise rozhodně, tvářit se vážně.
4. Porada komise na trestech (trestat intenzivně, ale mít kam stupňovat).
5. Zavolat agresory a oznámit jim tresty.
6. Oznámit potrestání před celou třídou za přítomnosti celé komise. (Agresoři si stoupnou u dveří a vyslechnou si trest). Bez obětí!
7. Komunitní kruh, první sezení bez obětí!
8. Pozvat rodiče agresorů a obětí. Ne najednou!
Rodiče obětí: informovat, jak bylo zajištěno zdraví jejich dítěte a sdělit, jak byli agresoři potrestáni.
Rodiče agresorů: informovat každého zvlášť, sdělit, jak byly potrestány jejich děti. **Vše si nechat podepsat!**

Učitel je svědkem šikany (řešení pokročilého stádia šikanování – náhlý výbuch násilí)

1. Překonání šoku učitele, **jednat rázně, okamžitě.**
2. Zajištění bezpečí oběti. Odvést okamžitě ze třídy.
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
4. Ihned se vrátit zpět do třídy nebo zajistit pedagogický dozor.
5. Domluvit se s dalšími učiteli na spolupráci při vyšetřování.
6. Pokračovat v pomoci a podpoře oběti, nepouštět oběť zpět do třídy.
7. Kontaktovat rodiče oběti. Při rozhovoru s nimi se vyvarovat slovu „šikana“, lépe „ubližovaný“, domluvit se na zajištění jeho bezpečnosti (nechat doma).
8. Nahlášení policii (v závažných případech), vyšetřování:
Rozhovor se svědky a oběťmi
Nalezení vhodných svědků, individuální nebo konfrontační rozhovory se svědky
(! ne konfrontace oběti a agresora!)
Zajištění ochrany oběti
Rozhovor s agresorem nebo konfrontace mezi agresory
9. Výchovná opatření: Důtka třídního učitele

Důtka ředitele školy

Zhoršená známka z chování

Podmíněné vyloučení

Doporučuje se stále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné zázemí).

V případě potřeb mu zprostředkovat péči PPP, psychologa,

M) SEXUÁLNĚ RIZIKOVÉ CHOVÁNÍ

Sexuální rizikové chování souborem projevů chování, které doprovázejí sexuální aktivity a současně vykazují pro jedince rizika v různých oblastech (zdravotní, sociální atd.). Lze sem zařadit např. nechráněný pohlavní styk při náhodné známosti, výrazně promiskuitní chování, rizikové sexuální praktiky, kombinace užívání návykových látek a rizikového sexu, sexuální zneužívání ve všech jeho formách, zveřejňování intimních fotografií na internetu či jejich zasílání mobilním telefonem apod.

Nepodceňujeme v oblasti prevence významnou úlohu sexuální výchovy. Je nutné motivovat žáky k vytvoření zdravých postojů v této oblasti. Je žádoucí, aby si žáci osvojili odpovědné chování, rozhodování a komunikaci v situacích souvisejících se sexuálním zdravím.

Nebezpečí hrozí z hlediska celospolečenského v souvislosti s využíváním internetu, s komercializací sexu, sexuálním zneužíváním, zvyšuje se počet výskytu pohlavně přenosných chorob, narůstá počet HIV pozitivních, rozmáhá se homofobie.

K sexuální výchově přistupujeme systematicky, jelikož se jedná o dlouhodobé, záměrné, cílevědomé působení na žáka.

Primární prevence sexuálního chování

- preventivní programy přizpůsobit věku a vzdělání cílové skupiny
- předávat informace o způsobech ochrany před nemocemi
- informovat o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování
- upozorňovat na práva dítěte a důstojnost člověka
- podporovat tvorbu zdravých postojů k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování
- minimalizovat projevy nesnášenlivosti, předsudky apod. v oblasti vztahů, sexu a sexuální orientace
- zabezpečit lepší spolupráci školy a rodiny
- propojit zdravotní, sociální a výchovné intervence

Doporučené rady při zjištění sexuálně rizikového chování. Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy by měl učitel zasáhnout:

1. pokud ho dítě neprovádí v soukromí;
2. pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího;
3. pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomuto chování dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně).

Doporučené postupy při řešení sexuálně rizikového chování. Situaci řeší v tomto pořadí:

- třídní učitel
- školní metodik prevence, výchovný poradce
- vedení školy
- zákonní zástupci žáka, žáci
- OSPOD
- další odborník (psycholog, sexuolog, psychoterapeut)

V případě, že se jedná o patologii rodiny, je vhodné doporučit psychoterapeutickou pomoc. Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte. Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit Orgánům sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo na Policii ČR.

N) PORUCHY PŘÍJMU POTRAVY

Nemocem, které řadíme mezi poruchy příjmu potravy, se odborně říká mentální anorexie, bulimie a záchvatové přejídání. Tyto poruchy se nejčastěji objevují u dívek v adolescentním věku, mohou jimi trpět i chlapci. Bulimie a mentální anorexie se mohou vyskytovat každá zvlášť nebo i obě zároveň. Cesta k uzdravení není jednoduchá, málokterá dívka (chlapec) se dokáže z bludného kruhu dostat bez pomoci odborníků.

Příznaky:

- rychlé zhubnutí
- BMI index je 17,5 a méně
- zvracení s jakoukoliv argumentací
- vnímá sebe sama jako příliš tlustou/tlustého
- nespavost, nesoustředěnost
- kožní problémy a zhoršená kvalita vlasů

Doporučené rady při podezření nebo zjištění onemocnění

- **informovat třídního učitele, výchovného poradce, metodika prevence a následně třídní učitel informuje rodiče**
- rodiče informujeme vždy, když dítě výrazně zhubne, opakovaně bylo přistiženo, že zvrací (stačí informace od vrstevníků)
- **pokud rodiče odmítají řešit situaci, je nutné se spojit s pediatrem, popř. OSPOD (možnosti a limity pedagoga)**
- **doporučit nebo zprostředkovat kontakt s lékařem nebo psychologem**

O) TÝRÁNÍ A ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Pokud se objeví jakýkoli signál, že by dítě mohlo být týráno či zneužíváno, pokusit se zajistit výpovědi případných svědků, pokud žádní nejsou nebo jsou nevěrohodní, okamžitě kontaktovat příslušné orgány – OSPOD. Není nutný předchozí kontakt s rodiči, vždy je na prvním místě ochrana bezpečí dítěte. Je nezbytné postupovat velmi opatrně a citlivě s ohledem na závažnost podezření.

Fyzické týrání

Za fyzické (tělesné) týrání považujeme vědomé tělesné ublížení dítěti anebo nezabránění ublížení či utrpení dítěte, včetně úmyslného otrávení nebo udušení dítěte – pokud je jasné či existuje důvodné podezření, že zranění bylo způsobeno anebo mu vědomě nebylo zabráněno. Tělesné týrání se rozlišuje podle své povahy na aktivní a pasivní.

Příznaky a změny chování při fyzickém týrání

- Poranění nebo popáleniny na kůži dítěte nevysvětlitelného původu, zvláště vyskytují-li se opakovaně
- Nepravděpodobná zdůvodnění těchto poraněných dítětem, či o ně pečující dospělou osobou.
- Nechuť dítěte o těchto poraněních hovořit.
- Lysiny, pohmožděniny.
- Neochota dítěte odhalovat tělo (v teplých dnech), strach ze svlékání (před hodinou TV).
- Škrábance, vyražený nebo ulomený zub, natržený ušní boltec, opakované zlomeniny, poranění měkkých částí dutiny ústní. Strach z rodičů, neochota a rozladěnost před návratem domů.
- Sklon k sebetrýznění.
- Agresivita vůči ostatním.
- Útěky z domova, záškoláctví.
- Zhoršení (náhlé) prospěchu.
- Náhlá ztráta kamarádů (sociální izolace).
- Obtíže v sociální komunikaci, vyhýbavé chování. Snížené sebehodnocení dítěte.

Sexuální zneužívání dětí

Za sexuální zneužívání dětí je považováno jakékoli nepatřičné vystavení dítěte sexuálnímu kontaktu, činnosti či chování. Zahrnuje jakékoli sexuální dotýkání, styk či vykořisťování kýmkoli, komu bylo dítě svěřeno do péče, anebo kýmkoli, kdo se s dítětem dostal do nějakého kontaktu. Pohlavní zneužívání se dělí na dotykové a bez dotykové.

Příznaky sexuálního zneužívání dětí

Poranění pohlavních orgánů.

- Záněty pohlavních orgánů.
- Předčasné zahájení sexuálního života.
- Bolesti břicha.
- Noční pomočování.
- Poruchy příjmu potravy.
- Lítostivost, plačtivost.
- Smutek, apatie, deprese.
- Vztek, hněv, agrese.
- Po vyučování nespěchá domů.

Primární prevence nespecifická spočívá v **posilování sebevědomí dítěte, schopnosti říci „ne“**, podpoře funkčních sociálních vztahů aj.

V rámci prevence by se škola měla zaměřit zejména na rozvoj schopnosti řešit konfliktní situace nenásilným a bezpečným způsobem. Děti by měly mít informace o nebezpečných situacích, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení.

Primární prevence specifická spočívá zejména v **seznámení dětí s jejich právy a povinnostmi, a to adekvátně jejich věku**. Děti by měly být seznámeny zejména s tím, že:

- domácí násilí má různé formy • násilné chování v rodině není omluvitelné • za násilí může ten, kde jej koná, protože si sám volí, jak se bude chovat • každý má právo rozhodovat o sobě samém • na koho se v rámci školy mohou obrátit se svými starostmi (školní psycholog, výchovný poradce, metodik prevence, třídní učitel, ten, komu dítě důvěřuje) • jak říct NE • jak vypadají zdravé a nezdravé vztahy • proč si někdo nechá násilí líbit a nedokáže říci „Stop“
- jak zvládat vztek

Doporučené postupy při zjištění zneužívání dětí

- Při podezření, nebo když se dítě svěří pedagogovi a bude žádat pomoc, by měl učitel následné kroky diskutovat s výchovným poradcem metodikem prevence, psychologem a ředitelem školy. Vyšetření je vhodné přenechat odborníkům, kteří zjistí, zda se jedná o důvodné podezření.
- Učitel by neměl nutit dítě mluvit o detailech, ale spíše mu naslouchat a zprostředkovat možnosti řešení situace. Pokud se dítě učiteli svěří nebo učiteli něco naznačí, učitel by měl dítěti naslouchat, snažit se mu porozumět, věřit mu. Po uskutečnění rozhovoru by si měl vše zapsat.
- V procesu ochrany dítěte z pohledu pedagoga by také neměl chybět rozhovor s rodiči dítěte. Účelem tohoto rozhovoru není pouze informovat rodiče o problému, ale i o doplnění dosavadních informací a potvrzení podezření, že je dítěti v rodině ubližováno.
- V kontaktu s rodiči by měl učitel postupovat maximálně opatrně, nevyslovovat žádné dohady ani obvinění. Rodičům pouze sdělí důvod obav o dítě, ale měl by se při tom vyhnout odkazům na sdělení samotného dítěte.
- V případě, že je podezření pravdivé a dítě je v rodině skutečně ohroženo, je pravděpodobné, že budou rodiče reagovat agresivně a zaujmou obrannou pozici ještě dříve, než je podezření zcela vysloveno.
- Pokud má pedagog podezření, že se násilí netýká jen dítěte, ale i jednoho z rodičů, je vhodné s ním hovořit také o samotě, bez potenciálního pachatele domácího násilí.
- V případě, že se dítě stalo obětí zneužívání mimo rodinu, budou rodiče pravděpodobně reagovat odlišně. Budou spolupracovat a uvítají jakékoli aktivity zaměřené na prokázání zneužívání, ubližování a ochranu dítěte. Zjištění, že bylo jejich dítě fyzicky týráno, sexuálně zneužito je pro rodiče obrovský šok. Mohou prožívat návaly hněvu a agresivity spolu s pocity viny a selhání. V této situaci je vhodné jim doporučit návštěvu psychologa, jehož terapeutická první pomoc a péče je pro ně stejně důležitá, jako pro jejich dítě.

P) SYNDROM CAN

Jedná se o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny.

Změny v chování dítěte:

- celková stísněnost a nezájem o dění kolem,
- zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými,
- úzkost a vyděšené reakce v přítomnosti konkrétních dospělých osob,
- zvýšená citová dráždivost a agresivní projevy na sebemenší podněty,
- váhání s odchodem domů po vyučování,
- sebepoškozování,
- útěky z domova
- opakovaná zranění včetně zlomenin,
- modřiny a otoky,
- otisky různých předmětů a rukou na těle, trvalý hlad, podvýživa, vyčerpanost.

Primární prevence syndromu CAN V případě zjištění syndromu CAN učitel nepostupuje sám, dle závažnosti informuje pediatra, OSPOD, místní oddělení Policie České republiky, či dalšími odborníky. Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení. Pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost na OSPOD. V rámci všeobecné prevence je třeba zařadit tuto problematiku do výuky.

Je třeba žáky informovat o:

- dětských právech,
- hranicích, které by neměl ani rodič překročit,
- co dělat, pokud se dítě setká s prvními projevy týrání, zneužívání či zanedbávání, tzv. tabu zónách na těle dítěte, na koho se obrátit.

Doporučené postupy při zjištění syndromu CAN

1. Důležitá je všímavost pedagoga, zda dítě nese nějaké stopy týrání. Jde o změny chování žáka či o fyzické známky vypovídající o násilném zacházení s dítětem.
2. Pedagog by se měl vždy pokusit navázat s žákem osobní kontakt. Rozhovor s dítětem nemusí vést pouze třídní učitel, ale i jakýkoliv jiný zaměstnanec školy, kterému žák důvěřuje.
3. Vystoupení týraného dítěte z anonymity je to nejtěžší, co po něm můžeme chtít.
4. Další informace je možné získat od spolužáků či sourozenců.
5. Ve většině případů je vhodné oslovit rodiče, kteří by měli okomentovat to, jak si vysvětlují problémy, které učitel u dítěte vyzoroval. Můžeme tak i zjistit, že skutečnou příčinou žákova neobvyklého chování je něco jiného než domácí týrání.
6. Pokud dítě samo přizná, že je týráno, nebo si tuto informaci učitel jinak potvrdí, je vhodné kontaktovat odborníky a kontaktovat OSPOD, případně místní oddělení Policie České republiky.

R) NEGATIVNÍ PŮSOBNÍ SEKT

Jedná se o relativně novou a malou náboženskou skupinu. V tomto smyslu mohou být za sektu označovány jak malé křesťanské církve, tak téměř všechny nekřesťanské náboženské skupiny. Sektou rozumíme náboženskou společnost, v níž převažují autoritářství, uzavřenost a další sektářské tendence. Náboženská společnost, která zneužívá svých členů a poškozuje je. Rizikovým faktorem, který zvyšuje pravděpodobnost vyhledání sekty či jiné ohrožující skupiny, je u mladistvých touha po neobvyklém a zakázaném, snaha „dokázat“ svou hodnotu či odvalu nebezpečným chováním. Členství v sektě může být provázáno s vyšší pravděpodobností užíváním marihuany, alkoholu či sklonem k rizikovému sexuálnímu chování.

Příznaky

- Izolovanost, relativní uzavřenost
- Pocit výlučnosti
- Udržování nonkonformního opozičního postavení
- Změna v oblékání, chování Primární prevence negativního působení sekt
- Vždy naslouchat svým žákům, mít přehled o tom, jaké jsou mezi nimi aktuální informace.
- Nikdy striktně nekázat a neodsuzovat.
- Vyhýbat se tabuizaci některých témat – mluvit se dá i o satanismu, jde jen o to, jak.
- Poskytovat co nejobjektivnější informace za využití všech dostupných uvedených zdrojů.
- Nikdy nezesměšňovat a nedegradovat (nejen mediální) „idoly“.
- V případě podezření na konkrétní problém v okolí se snažit získat co nejvíce informací.
- V případě rozhodnutí jednat, snažit se konzultovat s odborníky.

Doporučené postupy při zjištění U každého podezření na výskyt osob ovlivněných novými náboženskými směry ve škole by měly být informovány tyto osoby:

- ředitel školy
- rodiče / zákonný zástupce ovlivněného žáka /
- třídní učitel
- v odůvodněných případech je dále možné kontaktovat školního psychologa, metodika prevence, výchovného poradce, OSPOD či Policii České republiky.
- v případě rozhodnutí jednat, je nutné vše konzultovat s odborníky. Pokud je rodina členem společenství se znaky sekty a není podezření na zanedbávání péče či jiný trestný čin vůči dítěti, není možné ze strany pedagoga ovlivnit zapojení dítěte do tohoto společenství. Pedagog si musí stanovit své cíle, kterých může ve své pomoci dosáhnout (zejména předávat informace o rizicích sekt, nerozbít s dítětem vzájemný vztah apod.).

S) RIZIKOVÉ SITUACE SPOJENÉ S DODRŽOVÁNÍM PRAVIDEL PREVENCE VZNIKU PROBLÉMOVÝCH SITUACÍ TÝKAJÍCÍCH SE ŽÁKŮ S PAS

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) jsou skupinou poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (vše pronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

- sociální interakce a sociálního chování
- verbální i neverbální komunikace
- v oblasti představitivosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti. Specifika v chování žáků s poruchou autistického spektra PAS jsou celoživotní, některé projevy s věkem mizí, jiné se zase mohou objevit.

Pro předcházení krizových situací spojeným s rizikovým chováním žáků s PAS je nutné dodržovat tato pravidla:

- pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti
- pravidlo jasné a konkrétní motivace: žáci s PAS musejí více než jedinci bez této poruchy, vědět, proč mají činnost vykonávat. Sociální motivace vzhledem k omezené schopnosti empatie funguje méně.
- pravidlo vyšší míry tolerance: způsoby jednání a komunikace s ostatními žáky i učiteli, jako např. nevhodné poznámky, netaktní přímočarost, otázky mimo kontext, banální výroky, úzkostné reakce při setkáních s novými lidmi, vulgární vyjadřování atd., kladou vyšší nároky na toleranci ze strany přítomných osob a vyžadují nutnou pedagogickou empatii ve školním prostředí i na akcích konaných mimo školu.
- pravidlo důslednosti v přístupu: spontánnost, rychlá změna původního plánu, nepřesnost a nedodržování stanovených pravidel uvádí žáky s PAS v chaos a nejistotu.

- vyšší míra vizuální podpory: vizuální podpora pomáhá většině žáků při učení a vstřebávání nových informací.

Pro většinu žáků s PAS je vizuální informace nezbytnou podporou pro pochopení významu předávané informace smysluplného významu. Pokud chceme, aby si žák s PAS pracovní činnost osvojil, je třeba ji předvést nebo rozkreslit (využít tzv. procesuálních schémat), která lze postupně zjednodušovat a doplnit verbálním vysvětlením.

- nadstandardní řešení obtíží s pozorností: při motorickém neklidu je možné dovolit žákovi s PAS manipulaci s předmětem a činnost, která neruší ostatní a umožňuje soustředění, jako

např. mačkácí míček, provázek, gumička. Situace, které jsou ve skupině a vyžadují soustředění, je zapotřebí zejména zpočátku redukovat na minimum.

- vyšší míra vysvětlování sociálně komunikačních pravidel a situací, vyšší míra pomoci v některých situacích, které vyžadují praktický úsudek: u žáků s PAS dochází k odlišnému chápání ironie, sarkasmu, či metafoře, proto je dobré se jim v komunikaci vyhnout, neboť jsou pro ně matoucí a nepříjemné.
- možnost odpočinku, relaxace: pro prevenci vzniku nežádoucího chování, stresu, či afektu způsobeného únavou a „přetažením“, je velmi důležitá možnost odpočinku, která dokáže navodit zklidnění. Pro odpočinek je vhodné vymezit konkrétní prostor.

Doporučený postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS

- Ředitel školy určí pedagogického pracovníka, který bude odpovídat za spolupráci se školským poradenským zařízením, v jehož péči daný žák s PAS je. Tímto pedagogickým pracovníkem by měl být **výchovný poradce, školní speciální pedagog či školní psycholog**.
- Pověřený pedagogický pracovník seznámí s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování pedagogické i nepedagogické pracovníky školy, kteří budou s žákem v kontaktu při výuce, v družině, při odborném výcviku, v tělocvičně, ve školní jídelně atd., se zásadními a podstatnými informacemi o individuálních zvláštностech a potřebách daného žáka. O této skutečnosti bude vyhotoven písemný zápis s podpisy všech zúčastněných.
- Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, **úzce spolupracuje se zákonnými zástupci žáka** a pravidelně je kontaktuje ve snaze získání aktuálních informací o případných změnách. Dle nastavených pravidel školy sám, nebo prostřednictvím určeného pracovníka školy, rovněž kontaktuje klíčového pedagoga školské poradenské zařízení, v jehož péči je žák s PAS veden.
- Třídní učitel, případně jím pověřený asistent pedagoga, pravidelně informuje zákonné zástupce žáka o průběhu vzdělávání. Neprodleně informuje zákonné zástupce žáka a pověřeného pracovníka školy o změnách v chování, změnách aktuálního zdravotního stavu, projevech rizikového chování žáka, o plánovaných nebo náhlých změnách ve školním prostředí oproti nastavenému standardu.
- Třídní učitel při práci s třídním kolektivem vždy zohledňuje věk žáků. Způsobem přiměřeným věku žáků formou nejrozličnějších metod rozvíjí schopnost diskutovat, pracovat v týmu a respektovat ostatní, uvědomovat si význam a podstatu pomoci a solidarity mezi lidmi, vzájemné úcty a snášenlivosti.
- Třídní učitel v případě potřeby a po dohodě se zákonným zástupcem, spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči žák s PAS je – především praktický lékař pro děti a dorost, dětský psychiatr, případně dětský klinický psycholog.

Příklady organizací zaměřených na problematiku PAS:

- Národní ústav pro autismus, z.ú., <http://www.praha.apla.cz/>
- Občanské sdružení poskytující podporu osobám s PAS, <http://www.zasklem.com/>
- Občanské sdružení ProCit, z.s., <http://www.autismusprocit.cz/>

7. Jak poznám, že žák má problém?

- Změnila se osobnost žáka v poslední době v nějakém významném ohledu?
- Má časté výkyvy nálad?
- Straní se kolektivu?
- Je zlostný nebo depresivní?
- Ztratil zájem o školu a o vyučování, případně další aktivity, např. sport?
- Zhoršil se jeho prospěch?
- Reaguje nepřiměřeně, když s ním mluvíte o alkoholu a o drogách, mění téma?
- Myslíte si, že lže?
- Pozorujete změnu fyzického stavu žáka?
- Má rozšířené nebo zúžené zornice? Nejasné vyjadřování a myšlení?
- Ztratilo motivaci, nadšení a vitalitu?
- Našli jste u něj důkazy užívání drog nebo alkoholu, prášky, lahve?
- Zhoršil se vztah žáka k ostatním spolužákům?
- Změnil se jeho styl oblečení?
- Zdá se být méně soustředěný?

8. Kontakty na webové stránky s problematikou rizikového chování mládeže:

www.odrogach.cz

www.kr.plzensky/portal/odbory/skolstvi/prevence ; www.ippp.cz

www.nidm.cz

www.msmt.cz

www.skolaonline.cz;

www.mvcr.cz/prevence/priority/index.html

www.dropin.cz

www.stop-ppp.estranky.cz

www.gambling.podaneruce.cz

www.drnespor.eu

www.stopzavislosti.cz

www.poradna.adiktologie.cz

www.poradenskecentrum.cz;

www.sananim.cz/gambling-ambulance/co-nabizime.html

www.bezpecnyinternet.cz

www.seznamsebezpecne.cz

www.bezpecne-online.cz

www.bezpecne-online.cz/internetova-poradna

www.i-bezpecne.cz

www.pomoc-online.cz

www.horkalinka.cz

www.linkabezpeci.cz

www.minimalizacesikany.cz www.sikana.cz

www.internetporadna.cz

www.napisnam.cz

OSPOD pro Plzeň 1:

<https://umo1.plzen.eu/urad-a-samosprava/urad-mestskeho-obvodu/odbory-aoddeleni/socialni-odbor/>